

“বোপাইলৈ আনিছোঁ শালৰ বৰকাপোৰ, আইলৈ আনিছোঁ খাব।
ককাইলৈ আনিছোঁ পাটৰে টঙালি, বোলৈ বাহ্নিটাৰ ॥”*

বাহিবৰ গঢ়ত “অ’ ফুল! অ’ ফুল! ছুফুল কিয়” গীতটিৰ লগতো ইয়াৰ সাদৃশ্য
স্বন্দৰ।

তাৰ পাছত, মহাদেৱ-পাৰ্বতীৰ নাম। পোনেই পগলা-পাগলীৰ দন্দ,
তাতে গীতটিৰ আৰম্ভ; কিন্তু সুখৰ কথা, দুইবো পুনর্মিলনত ইয়াৰ সমাপ্তি
হৈছে। পৃথিবীৰ অতুল ঐশ্বৰ্য্যৰ অধিকাৰী হিমাদ্ৰিৰ কণা মহাদেউৰ ঘৰলৈ
আহি কেতিয়া ক’ব পৰা কুঁচি আনি তাঁত বাটি কৰিবলৈ শিকিলে, আমি তাৰ
ছু নাপাওঁ; নিজ ঘৰৰ চোতাল এৰি নো তেতেলিৰ তললৈকে বা তাঁত
বাটি কৰিবলৈ কিয় যাব লগা হল, তাকো নাজানো। হয়বা ভিকছ শিৱৰ
ঘৰত যে তাঁত বাটি কৰিবৰ জোখাবেও আহল-বহল চোতাল এখন নাছিল,
তাকে দেখুৱাবৰ কাৰণেই। সি যি হওক, আমি পোনেই দেখোঁহি যে
পাৰ্বতীয়ে তেতেলি তলত কুঁচি পাহৰি আহি আসন্ন বিপদৰ আশঙ্কাত, কি
কৰিব ভাবিছে। এই আসন্ন বিপদ, পোনপটীয়া কথাৰে কবলৈ হলে, স্বামীৰ
মাৰ-কিল; “কুঁচিৰে লগতে পগলাই কিলাব।” গতিকে স্বয়ং মহাদেৱবো

* ইংলণ্ড আৰু স্কটলেণ্ডৰ সবববহী এনে একাকি চহা গীতৰ লগত এই গীতটিৰ অতি অপূৰ্ণ
মিল দেখিবলৈ পোৱা হয় :—

- ‘O what will you give to your father dear ?’
‘The silver shode steed that brought me here,’
‘What will you leave to your mother dear ?’
‘My velvet pall and my silken gear.’
‘What will you leave to your sisier Anne ?’
‘My silken scarf and my gowden fan.’
‘What will you leave to your sister Grace ?’
‘My bloody cloths to wash and dress.’
‘What will you leave to your brother John ?’
‘The gallows-tree to hang him on.’
‘What will you leave to your brother John’s wife ?’
‘The wilderness to end her life.’

(First quoted by this author in 1924)

যে আজি-কালিৰ অসমীয়া পুৰুষৰ বীৰত্ব অৰ্থাৎ “বৈশীৰ ওপৰত বৰ মটা” বোলোৱা স্বভাৱ আছিল, তাক অনায়াসে ধৰিব পাৰি। গিৰিৰাজ-দুহিতাৰ কাৰণে এডাল কুঁচিনো কি কথা, অথচ তাৰ কাৰণেই এই ঘোৰ অপমান। আজিকালিৰ পাশ্চাত্য শিক্ষিতা কোনো হোৱা হলে নিশ্চয় স্বামীৰ বিৰুদ্ধে বিচ্ছেদ আৰু মানহানিৰ বাবে আদালতৰ আশ্ৰয় গ্ৰহণ কৰিবলৈকে হয়বা মনত থিৰ কৰিলেহেতেন; কিন্তু সৌভাগ্যক্ৰমে নাওঁঠ মহাদেউৰ বৈশীয়েক ইমান সত্য নাছিল; গতিকে তেনে অৱস্থাত স্বামীৰ ঘৰৰ আগস্থক বিপদৰ হাত সাৰিবলৈ নিৰাশ্ৰয়া অসমীয়া তিকতাই যি উপায় কৰিব পাৰে, তাকে কৰিবলৈ তেওঁ মনত পাঙিলে—“যাওঁ আইৰ ঘৰলৈ গুচি।”

কিন্তু মহাদেৱো কম সিয়ান নাছিল;—হয়বা সেই সময়ত তেওঁৰ ভাং-ধুতুৰাৰ জ্বাল অলপ পাতলেই আছিল। তেতিয়াই হাই-হাই বাঢ়ি গল, অৱশ্যে সৌভাগ্যক্ৰমে সি মৌখিকতে আৱদ্ধ থাকিল; কিন্তু কাজিয়াখন যে বুৰঞ্জীত ঠাই পাব লগীয়া তাত সন্দেহ নাই। এপিনে অননুপূৰ্ণা গোবী, আনপিনে যোগেশ্বৰ মহাদেৱ; কাজিয়া ডাঙৰ হবৰ কথাই। এই ঘটনাত চহা কবিৰ কল্পনা যিমান ওপৰলৈকে উধাব পাৰে উধালে; শেহত আমি প্ৰথমতে পোৱা গীতমতে পাৰ্কৰীৰ জয়লাভ, আৰু পাছত পোৱা গীতমতে, তাতোকৈ উজ্জাই আহি শিৱৰ জয়-প্ৰতিষ্ঠাত গীতটি শেব হৈছে। যেনেকৈয়ে হওক, শেষত যে পাৰ্কৰীয়ে মেনকাৰ ঘৰলৈ যোৱাৰ কথা পৰিত্যাগ কৰিলে, আমি তাতেই আশ্বস্ত হৈছোঁ।—

“জৰাৰ কুমলীয়া

পাত, ঐ পগলা,

জৰাৰ কুমলীয়া পাত।

এৰাওঁ এৰাওঁ বুলি

এৰাৰ নোৱাৰোঁ,

এই নো পগলাবে হাত ॥”

হৰ-গোবী বিষয়ক এই নামটি আৰু এনে আন নামবোৰত ঘাইকৈ লক্ষ্য কৰিব লগা প্ৰথম কথা নিশ্চয় এইবোৰৰ ঘৰুৱা ভাব-ভঙ্গী। ইয়াত গাঁৱলীয়া কবি-প্ৰতিভাই হৰ-গোবীক প্ৰাণৰ ভক্তি আৰু হেঁপাহেৰে এনেদৰে সজাইছে যে, এওঁলোকক সেই অননুপূৰ্ণা আৰু যোগেশ্বৰ, বা “কুমাৰসন্তৱৰ” সেই অপূৰ্ব তপস্বিনী আৰু তাপস বুলি চিনিবৰ সাধ্য কাৰ? সৰহ নকওঁ, হৰক আনি

কবিয়ে আমাৰ গাঁৱলীয়া ভাং-ধুতুৰাৰ বাগিতো উন্নত কৰিবলৈ বাকী নাৰাখিলে ! গোবীক হবব কিলব ভয় দেখুৱাবলৈকো দ্বিধা বোধ নকৰিলে । কিন্তু অসমীয়াৰ ঘৰে ঘৰে আহি হব-গোবীয়ে ইমান লটি-ঘটি সহিও আমনি পোৱা নাই বুলিয়ে আমি অল্পমান কৰিব পাৰোঁ ; কিয়নো, “ন তত্র বিশ্বতিজ্ঞানাপবাদঃ”—(“ভক্তিসূত্ৰ”) ; হব-গোবীৰ মহত্ব চহা কবিয়ে সমূলি পাহৰা নাই ; যি কৰিছে কেৱল প্ৰীতি আৰু ভক্তিৰ অতি-মাত্ৰাতহে । তেওঁলোকৰ ইমান আদৰৰ ধন হব-গোবীক নি হেঁপাহৰ পথাৰত এবাৰ ঠিয় নকৰাকৈ সন্তুষ্ট থাকিব পাৰে ? গতিকে হবক মাতি নি এবাৰ তেও নাঙল-খুটিত ধৰাইহে এৰিলে । মহেশ্বৰ কিন্তু নিতান্ত ভাল লৰা, তাত সংশয় নাই ; আৰু সেই দিনাৰ পৰা অসমীয়া গাঁৱলীয়া সমাজৰ ভিতৰত তেওঁ বৰ-হালোৱা, এনে হালোৱা পৃথিৱীত আজিলৈকে ওলোৱা নাই । হাজাৰো হওক, গিৰিৰাজৰ কণ্ঠক ভূঁই বোৱা বা ধান দোৱাবলৈ নিবলৈ অলপ শঙ্কা কৰিবৰে কথা, কিন্তু চলেৰে হলেও মহাদেউক বিচাৰি পঠিয়াই পাৰ্কীক এবাৰ পথাৰ গৰকাইহে এৰিলে !

এই মহাদেৱ-পাৰ্কী সঙ্কীৰ্তন নামবোৰৰ আৰু এটি মন কৰিব লগা কথা এই, ইয়াৰ ভিতৰেদি অসমীয়া চহা জীৱনক দুৱাৰ কৰি ভাৰতীয় জীৱনৰ এটি মহৎ আদৰ্শ ফুটি উঠিছে । তাৰ বাবে কবিয়ে পৌৰাণিক সাহিত্যৰ পৰা হবগোবী-প্ৰসঙ্গৰ জুয়ুটিটোহে লৈছে ; তাৰ বাহিৰে নিজ হৃদয়ৰ সকলো সম্পদ উবুৰিয়াই দি তেওঁলোকক প্ৰাণ ভৰি আৰু জীৱন্তৰূপে সজাইছে । আৰু সজাইছে কিৰূপে ?—

“সদাশিৱ এ ! তোমাৰ শিৰে জটা ।

জগতক বৰ দিছাঁ, আপুনি নঙঠা ॥”

ইয়াতকৈ মহৎ আদৰ্শ এই সূৰ্য্যৰ তলত আৰু কিবা হব পাৰে নে ? আজিৰ পাশ্চাত্য সভ্যতাই যি দাৰিদ্ৰ্যক কাপুৰুৱতাৰ ফল বুলি নিন্দা কৰিব পাৰে, জগতৰ গৰাকী সদাশিৱ সেই দৰিদ্ৰতাৰে সৈৱক নে ? তেনেহলে, দৰিদ্ৰ কোন ?—যাৰ আৱশ্যক আছে । যি “মোক নালাগে” বুলিব পাৰে, সি কিহৰ দুখীয়া ? এইদৰে চহা কবিয়ে মহাদেৱ সদাশিৱত আৰোপ কৰি দাৰিদ্ৰ্যক দেৱত্ব বা পৰম-পদ দান কৰিছে । এই দৰিদ্ৰতাই শিৱৰ মহা

দেৱানন্দ ভূষণ, আৰু এই ভূষণেৰে ভূষিত স্বামীৰ সৈতে অতুল ঐশ্বৰ্য্যৰ অধিকাৰী হিমালয়ৰ কল্যাণ জগতৰ আদৰ্শনীয় দাম্পত্য জীৱন! সামাজিক স্বৰূপে, ইও এই গীতবোৰৰ গুণ। কিন্তু হয়! “কৌপিনৱস্তঃ খলু ভাগ্যৱস্তঃ” এই মহৎ আদৰ্শ অৱনত ভাৰতবাসীৰ মনৰ পৰা যেন চিৰকাললৈ নিৰ্ৰাসিত হৈছে! তাৰ ঠাইত আজি “কোট-পেণ্টৱস্তঃ খলু ভাগ্যৱস্তঃ” আদৰ্শ সাজি নিজে বচা অভাৱৰ ভাৱনাৰ ভাৱৰীয়া হৈ আনি কি প্ৰহসন কৰিছোঁ, তাক নেদেখা-জনেহে দেখিছে। অন্ততঃ বাহিৰে দেখাত শিৱৰ জৰা, কুৰূপ আৰু দুৰ্ভিক্ষ; গোৰীৰ নৱীন যৌৱন, অপূৰ্ব ৰূপ-লাৱণ্য, পিতাকৰ অতুল বিভৱ; ইমান ব্যৱধানৰ ভিতৰেদিয়েইহে “হৰগৌৰী বসতি” চিৰকাল ভাৰতীয় সমাজৰ মহৎ আদৰ্শৰূপে স্প্ৰতিষ্ঠিত হৈ বৈছে। কেতিয়াবা পাহৰিও যে পাৰ্ব্বতীয়ে ইয়াৰ বিৰুদ্ধে সামান্য অসন্তোষৰ আভাস দেখুওৱা নাই। ভুলতো যে তেওঁ শিৱক এঘাৰ হাৰ বা এঘোৰ “গাৰিঙৰ” “ফৰ্মাছ” দিবলৈ কেতিয়াও কোৱা নাছিল!

(বাঁহী, অষ্টাদশ বছৰ, দ্বাদশ সংখ্যা; চ'ত, ১৮৫০ শক)

সাঁথৰমালা—পানীমিঠে-ভাঙনি

সাঁথৰ প্ৰাচীন জগতৰ সৃষ্টি। পুৰণি গ্ৰীক সাহিত্যত দেখিবলৈ পোৱা হয়, বাৰুসী স্ফিক্ছে প্ৰশ্ন কৰিছিল—কোন জীৱ আছে সৰুতে চাৰি ঠেঙীয়া, ডাঙৰত দুঠেঙীয়া আৰু বুঢ়া হলে তিনঠেঙীয়া? এই পানীমিঠে গিলিব নোৱাৰি কিমান মানুহে প্ৰাণ দিব লগা হৈছিল! অৱশেষত ঈদিপুছে এই সমস্যা পূৰণ কৰিলে,—সেই জীৱ মানুহ। আৰু তেওঁ সেই বাৰুসীৰ প্ৰাণ ললে।

প্ৰাচীন ভাৰততো সাঁথৰৰ ঐতিহ্য পুৰণি। ঋক্ বেদত এনে সমস্তা-পূৰণ বহুত আছে, তাৰে এটি (১১৬৪।৪৮)—“দ্বাদশ প্ৰথমশ্চক্ৰমেকং ত্ৰীণি নভ্যাণি ক উ তচ্চিক্কেত। তন্নিৱৎসাকং ত্ৰিশতা ন শংকবোপিতাঃ বষ্টিৰ্ণ চলাচলসঃ ॥” অৰ্থাৎ বাৰটা নেমি (=মাস), এক চকা (=বছৰ), তিনটি

ফুটা (=ধাতু) : কোনে চিনে ? তাৰ ৩৬০টা চলাচল অৰ (spoke = দিন) আছে ।

পুৰণি অসমতো সাঁথৰৰ জন্ম প্ৰাচীন কালৰ, সন্দেহ নাই । হিতোপদেশ আদি সংস্কৃত সাহিত্যৰ পৰা অহা সমস্ত-পুৰণবোৰৰ কথা এৰিও পুৰণি অসমীয়া গ্ৰন্থকাৰসকলে প্ৰায়ে নিজ নাম আৰু বচনাৰ কালো সাঁথৰ ৰূপেহে দেখুওৱা কথাও মন কৰিব লগীয়া । ইয়াৰ বাহিৰেও জন-গণৰ মুখে মুখে চলি অহা সাঁথৰ অনেক আছে ।

নতুন-পুৰণি যুগ, সকলো যুগতে সাঁথৰে মানুহৰ মন আকৰ্ষণ কৰিবই ; কিয়নো স্বয়ং জীৱনেই আটাইতকৈ ঘাই সাঁথৰ । সংসাৰলৈ ক'ৰ পৰা কেনেকৈ আহিলোঁ ; মৃত্যুৰ পাছত কি হ'ব, ক'লৈ যাম ; এনেবোৰ সাঁথৰে যুগে যুগে মনীষীৰ পৰা সৰ্বসাধাৰণলৈকে আটাইৰে চিন্তা গিলি পেলাইছে ; গতিকে সাঁথৰত মানুহৰ আনন্দ আৰু আগ্ৰহ স্বাভাৱিক । “কলিঙ্গৰ লিঙ্গ কাটি পাঠাৰ কাটি পা” আদি সাঁথৰ তুঙ্গনাত আধুনিক নিশ্চয় ।

বন-ঘোষা—ডেকা-গাভৰুৰ গীত

প্ৰথমে প্ৰণমো, জয় সবস্বতী, দ্বিতীয়ে প্ৰণমো হৰি ।

কোন জন ঈশ্বৰে, আমাক চৰজিলে, এখানি-এখানি কৰি ॥

ঈশ্বৰৰ সৃষ্টি বিনন্দ-বিলাস, প্ৰকৃতিৰ শাসন সুকঠোৰ,—চুলি এডালি-মানবো হেৰ-ফেৰ নাই ; মানুহৰ অৱস্থা দলাৰ বগৰিৰ দৰে ধান-খিত নোহোৱা ; আগত অনন্ত, পিছত অনন্ত ; মাজত তিনি হাত এবেগেত দীঘল জীৱনৰ ভেটি । আগলৈ চাবলৈ আহৰি নাই,—চালেও পথালি চকুত একো দেখিবলৈ নাই, দৃষ্টিশক্তি চুটি, সেইবাবে দেখি কেৱল বিভীষিকা, কেৱল আন্ধাৰ ; দেখি ধাতু উৰি যাব ধোজে ! কিন্তু কি হ'ব,—পিছলৈ যাবৰ উপায় নাই, আগলৈ যাবলৈ সাহ নজন্মে । গতিকে যি দুদিন থকা হয়, গাঁঠিত জীৱ বান্ধি থাকিব লাগে ; বেতিয়াই এইদৰে থাকোঁতেই কাল উকলি যায়, তেতিয়াই বন্ধা, তেতিয়াই শান্তি ;—জীৱনৰ যৱনিকা ।

এয়ে মানুহৰ জীৱন-যাত্ৰা, আৰু এয়ে উচ্চ কাব্য আৰু উচ্চ সাহিত্যৰো ঘাই বিষয়। নিৰক্ষৰ চহা এটিয়ে এই অনন্ত বেদনা যেনেকৈ অহুভৱ কৰে, সংসাৰৰ মহাজ্ঞানীজনৰ হিয়াতো এই স্বৰ্গীয় নিবাশাই জীৱনৰ জীয়া-মৰিশালিক জুই তেনেকৈয়ে চিৰকাল জ্বলাই থয়। ইয়াৰ পৰা নিস্তাৰ পাবৰ উপায় নাই, আৰু উপায় বিচাৰিলেও সি ঘূৰি নিকপায়হে কৰে। সাগৰত নাও-বুৰা মানুহে আগেদি উটি যোৱা তৃণ-কুটা এডালি দেখিলেও সেয়ে তেওঁৰ তৰণৰ উপায় বুলি ভাবি সাৱটি ধৰিবলৈ যাওঁতে ঘূৰি সি প্ৰাণ-বিনাশতহে সহায় কৰে; সংসাৰ-সাগৰত আজন্ম নাও-বুৰা জীৱন-যাত্ৰীৰো চিৰকাল সেই দশা।

জীৱনৰ এই 'এথানি-এবানি' অৱস্থাত মানুহৰ শাস্ত্ৰনা কি? ঈশ্বৰ যদি কৰুণাময় হয়, তেওঁ মানুহৰ কৰুণ আৰ্ত্তনাদৰ বাবে এই মায়-বচনা সজাৰ অৰ্থ কি? আৰু প্ৰকৃতিকে বা তেওঁ সংসাৰৰ শাসন-ভাৰ দিয়ে কিয়? যি ৰাজদণ্ডৰ কাষত দয়া নাই, ক্ষমা নাই, তেনে কঠোৰতাৰ ৰাজদণ্ড তেওঁ প্ৰকৃতিৰ হাতৰ পৰা কাঢ়ি অনা নাই কিয়? তেন্তে, ইংৰাজ কবি টেনিছনৰ আৰ্থৰ বজাই কবৰ দৰে, যি সৃষ্টিত আমি আছোঁহঁক, এই নিকটমীয়া সৃষ্টি ঘাই বিধাতাৰ মঙ্গল সৃষ্টিৰ বাহিৰৰ কিবা অমুকৰণ মাথোন,—এই সৃষ্টি তেওঁ নিজ হাতে সজা নাই, আৰু বিজনে সাজিছে তেওঁ ইয়াক ভালকৈ গঢ় দিব আৰু গঢ় দি পালিব জনা নাই? সেই 'দ্বিতীয় বিধাতা'হে মানুহৰ এই অনন্ত বাতনা আৰু অনন্ত নিবাশাৰ তপত খোলাত মানুহ প্ৰাণীক কেইওলুটিয়ে সজাৰ বাবে জগৰীয়া? অসমীয়া নিৰক্ষৰ চহা কবিৰ মুখৰ এই বনৰীয়া নামবোৰো মানুহৰ হৃদয়-তলিৰ এই একে স্বৰ্গীয় নিবাশাৰ পুং ফুটি ওলাইছে মাথোন।

ৰূপ স্বৰ্গীয় বস্তু, আৰু অৰূপৰ পূৰ্ব আভাস। অথচ তিকতাৰ ৰূপে কবিৰ নোৱাৰে এনে কাম স্বৰ্গ আৰু পাতালৰ সীমাৰ ভিতৰত বিৰল। এজনৰ গুটীয়া জীৱন ক্ষুদ্ৰ কথা, তিকতাৰ ৰূপে একোখন মহানগৰী বা একোখন ৰাজ্যৰ ধ্বংস হেলাৰঙে সাধন কৰিছে; হেলেন, ক্লেওপেট্ৰা আদিৰ কাহিনী তাৰেই প্ৰমাণ স্বৰূপ। জগতৰ সাহিত্যৰ এটি ডাঙৰ অংশ যেনেকৈ তিকতাৰ ৰূপৰ অৰ্চনাই ঢাকি থৈছে, মানুহ জীৱনৰো একো একো অধ্যায় সেইদৰে ৰূপৰ জুয়ে অগ্নিকাণ্ডত পৰিণত কৰিছে। তথাপি যি জুয়ে ঘৰ-বাৰী পুৰি মানুহক সৰ্বস্বাস্ত কৰে সেই জুই নহলে মানুহৰ জীৱন-ধাৰণৰ

অনেক স্ফুল্ভ হেৰায় ; জ্বাৰকালি জুহালৰ কাবৰ কতনো মোহৰ পৰা বঞ্চিত হব লগা হয়। সেইদৰে উৰাৰ কোমল প্ৰতিভাৰ লগত বেলিৰ উম-লগা ব'দ-কাঁচলিৰ নিচিনাকৈ, মদনৰ লগত বক্তিব মধুৰ সঙ্গমৰ দৰে, জীৱনৰ লগত যৌৱনৰ আৰু যৌৱনৰ লগত ৰূপ-সুধাৰ তীব্ৰ তৃষ্ণা, ভাবৰ লগত ভাবাৰ্থৰ দৰে সদায় লাগি আৰু জাগি আছে। আকৌ, বসন্তত সদৌ প্ৰকৃতিয়ে জড়তা এৰি প্ৰাণ পৰিগ্ৰহ কৰাৰ দৰে, যৌৱনত মানুহ-প্ৰাণ অভিনৱৰূপে সজীৱ হৈ উঠে। জগত কল্পনাময় ; চিত্ত উৰণীয়া, দিগ্-দিগন্তত এক মহোৎসৱৰ বাঁহী ! জগতৰ শব্দ, ৰূপ, ৰস, স্পৰ্শ, স্ৰাণ সকলোটিয়ে এটি-এটিকৈ তালৈ নিমন্ত্ৰি যায়—“বতাহৰ ঢালতে, গোন্ধাৰ মলেমলি, কাৰ বাৰীৰ জনীয়া আম ?”

এয়ে অৱশ্যে প্ৰণয়ৰ প্ৰথম উচ্ছ্বাস। এই উচ্ছ্বাস, এই অনিবাৰ অমুগন্ধান, “কমোৱা তুলাৰ” দৰেই পাতল ; কিয়নো ই অশৰীৰী। কাৰ বিচাৰি বা কি বিচাৰি প্ৰাণ উতলা হল তাৰ বাতৰি নাজানে, কেৱল যুগ-নাভ হৰিণৰ দৰে নিজতে নিজৰ হৃদয়-কস্তুৰি স্ময়াই লৈ বন-বনাস্ত, দিগ-দিগন্ত তাৰ অন্বেষণত ঘূৰিব লাগিছে ; কোনোবা অচিনাকি জনম-চিনাকিক প্ৰাণ সঁপি দিবলৈ ব্যাকুল হৈ পৰিছে ! ইয়াৰ পাছতহে পূৰ্বৰাগৰ পাতনি। এই সন্ধি-ৰূপত কল্পনাৰ ধনে শৰীৰী ৰূপে দেখা দিয়াত এইবাৰ প্ৰেম-পূজাৰীক হৃদয়ৰ প্ৰথম পূজাতাগ লৈ মন্দিৰৰ দুৱাৰ-মুখত ঠিয় দিয়া দেখা পোৱা হয়। এইখিনিতে পোনৰ দেখা-দেখিত ওপজা মেহ। মানুহৰ অন্তৰত সপোন-কৌৱৰৰ আতিথ্য স্বীকাৰ কৰিবলৈ সাজু নোহোৱা জনে এনে অল্পৰাগত বিবেচনাৰ নাটনি বা সংযম-হীনতাৰ চোকা গোন্ধ পাব পাৰে সচা ; কিন্তু আনফালৰ পৰা চালে তাতেই সকলো প্ৰণয়-গৰিমা কেবলীভূত। এক মুহূৰ্ত্ততে যেন ই যুগ-যুগান্তৰ শত সৌৱৰণি এটি-এটিকৈ মনত পেলাই দিয়ে,— পূৰ্বজন্মৰ একান্ত-অভিজ্ঞানত কিবা যুহু অপাৰ্থিৱ বিজুলী-শক্তিৰ প্ৰভাৱত যেন দুয়ো আকৌ পৰস্পৰ আকৃষ্ট হৈ উঠে ! কিন্তু এই প্ৰথম দেখা-দেখিত ওপজা প্ৰেমৰ মোহন মন্ত্ৰত মিলন আৰু বিবহৰ স্তব একেলগে বাজি উঠে। এয়ে অনন্তৰ গুণ। চকু-পানী বেজাৰৰ সমল, অথচ অতি আনন্দতো চকুলো ওলায় ; গতিকে আনন্দ আৰু বেজাৰ একেটি পুঙৰ পৰা ওলোৱাও হব পাৰে,—দুয়ো একে ‘মৰ্দ্দ’তে আঘাত কৰে। সেইদেখি প্ৰণয়িনীক প্ৰথমে

“তাঁতৰে শালতে দেখিবৰে পৰা পেটলৈ যোৱা নাই ভাত”; এই অতি-আনন্দ স্বৰ্গীয় নিৰাশাৰ পৰা সবহ নিলগত থকা নাই।

মিলন প্ৰায়ে বিজুলীৰ দৰেই তীব্ৰ উজ্জল আৰু হুঁয়াময়া। সবহ কি, জ্যামিতিৰ বিন্দুৰ দৰে সংসাবত ইয়াৰ অস্তিত্ব থাকিব পাৰে, কিন্তু ব্যাপকতা নাই। প্ৰেমৰ স্থিতি বিশেষভাৱে বিৰহত; প্ৰেমত বিৰহ মাথোন সাৰ।

লাহিকৈ কেতেকীৰ পাহি, ঐ মইনা, লাহিকৈ কেতেকীৰ পাহি।

বুকুত দিয়ে গলি, জীয়া জুই একুৰা, মুখৰ লৈয়ে গলি হাঁহি ॥

যৌৱন আৰু প্ৰণয়ৰ প্ৰাৰম্ভতে যেতিয়া কিবা হৃদয়-ৰোগে বাহ লয়, তেতিয়া বহুতে ভাবে ধোলে কিবা ভেবেলি-লতাৰ বন-দৰৱেই তাক ভাল কৰিব, কিন্তু সি মিছা। এপাহি চেনি-চম্পা ফুল,—তাক দেখিও হেঁপাহ হুণ্ডে, হাতত লৈ স্ফুটিও ছুপ্তি নপালয়; সি প্ৰেম-তৃষ্ণা জগাই তুলিব পাৰে গচা, কিন্তু তাৰ নিৰাৰণৰ উপায় তাত নাই। “চাইনোটক থাকিলে, হাবিয়াহ নপলায়, নাথালে হুণ্ডে ভোক”; কিন্তু এই “বাসিঘাটৰ বেঙেনা” খায়ো জানো ভোক গুচে? কি শাৰীৰিক, কি মানসিক কোন ক্ষুধা-তৃষ্ণাৰ কেতিয়া “খাই” নিৰাৰণ হৈছে? “নাখাই ঐ নোৱাৰি, খালেও নামুৱায়, বাঁহৰ খুৰী তামোলখনি”—এয়ে অৱস্থাটোৰ প্ৰকৃত সৌন্দৰ্য আৰু কাৰণ্য; তাতেই তাৰ বসে ডোঙা বান্ধিছে। স্বৰ্গীয় কবি কুমাৰী ভক দত্তই কবৰ দৰে ‘হৃদয়-কুসুম ফুলিলে এবেলি, যাব নে হুলাই জাপ?’ প্ৰণয়ৰ এনে যাতনাব হাত সাৰিবলৈ বুলিয়ে এনে অৱস্থাত বহুতে কৰ্তব্যত শৰণ মাগে; কিন্তু স্বৰ্ঘ্যৰ দৰে অনিৰুদ্ধ প্ৰেমেও তাতেই ভুমুকি মাৰি সকলো বিফল কৰি দিয়েগৈ—

তাঁত-বাতি কৰোঁতে, নাহিবি বুলিলোঁ, বহি বৈ আছিলোঁ। তাঁত।

মোৰে মূৰ-খোৱা, তই যে সোণামুৱা, পিছৰ পৰা লগালি মাত ॥

আৰ্ছিব কল্পৰা গণ, ঐ লাহৰী, আৰ্ছিব কল্পৰা গণ।

বাখিব পাৰোঁ মই, হাতৰ পানীচলু, বাখিব নোৱাৰোঁ মন ॥

এইদৰেই বিপদে পুনৰ মৰ-জাহ দিবলৈ মাতি নিয়েহি। এই অৱস্থাটোক শুদা সংযম-হীনতা বুলিলে অলপ ভুল কৰা হয়; ই সংসাব-খেলৰ চৌৰ এধাৰি

মালা। সৃষ্টি-পাতনিৰে পৰা মাহুহৰ হিয়াত এনে কত শত টো উঠি মাৰ গৈছে, কিন্তু সেই সত্য চিৰস্তনৰূপে বৈ আছে। যৌৱনৰ এই লীলা খন্তেকীয়া মোহৰ সপোন নহয়, ই গোটেই জীৱন-সপোনৰ লগত জীৱন্ত! এনে নানা বৈষম্যৰ মাজতো অস্তৰৰ প্ৰতিধ্বনিয়ে মাহুহৰ অস্তৰাত্মা পবশ নকৰাটক নাথাকে। কোটি কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ বিশাল বিশাল সৌৰ জগতৰ পৰা ধৰি সূক্ষ্মাতিসূক্ষ্ম বৈজ্ঞানিক অণু-পৰমাণুলৈকে সকলো এক মহতোৰ্মহীৱান আকৰ্ষণত মুগ্ধ, এক বিৰাট প্ৰেম-স্পন্দনত নৃত্যমান! ই মাহুহৰ অস্তৰত নিহিত আছে আৰু ছেগ পালেই ই আত্ম-প্ৰকাশৰ স্তুবিধা নেৰে। এই সূপ্ত আকৰ্ষণ, বাটত সম-দুৰ্ভগীয়াক লগ পাই ব্যক্ত হৈ উঠে, আৰু তাৰ পৰা এই খন্তেকীয়া যাত্ৰাৰ ভিতৰতো যি বহুমূলীয়া সঞ্চল পায়, তাক সি চিৰকলীয়া কৰিবলৈকো বিচাৰে,—

পিৰিতি শুদা গুণ, মহঙৰ কেচা লোণ, থকা যতনেৰে বান্ধি।

কিবা ময়া কৰি, হেৰাব লাগিলে, বিচাৰি নাপাবা কান্দি ॥

পৰ্বতে পৰ্বতে, খালে বীৰাজৰা, খোপাত গুজি নিছিলে লোণ।

হাড়ৰ মাছে মাছে, স্মুৱাই আনিছোঁ, সৰুটি চেনাইৰে গুণ ॥

পেটৰ জুই আৰু অস্তৰৰ কাম-বাসনা যে সৃষ্টিৰ দুটি প্ৰধান চলন্ত শক্তি তাক জুই কবিতাৰ উপায় নাই। সিহঁত সংসাৰ বথৰ এযুৰি চকা, ইহঁতৰ এটিৰ অবিহনেও সংসাৰ অচল হ'লহেতেন। এই কথা বঢ়িয়াটক বুজিয়ে চতুৰা প্ৰকৃতিয়ে দুইটাকে একেলগে সাঙুৰি দিছে! প্ৰথমতে তেওঁ সকলো জীৱৰে মনত কাম ভাব দিছে, তাৰ ফল সন্তান-উৎপাদন; এই সন্তানৰ বাবে আৰু নিজৰ কাৰণেও আহাৰৰ আৱশ্যক হ'ল, এইদৰেই সকলো প্ৰাণীয়ে “জগত” নাম সাৰ্থক কৰে। গুৰিতে সৃষ্টিকৰ্ত্তাই প্ৰাকৃতিক সৃষ্টি-পালনৰ এই দুটি গুপ্ত মন্ত্ৰ দি নোযোৱা হ'লে প্ৰাণী-সমাজত কোন কাহানিয়ে ধৰ্ম-ঘট হ'লহেতেন তাৰ ইয়ত্তা নাই। মাহুহৰ অস্তৰত বিদৰে সন্তান-পৰম্পৰা এই কাম ভাবৰ পোনতে অক্ষুৰ মেলে, সি অতি অভাৱনীয়। সন্তান ভূমিষ্ঠ হ'ল, ইকোলা সিকোলা বগাই সি ডাঙৰ হ'ল; একোৰে শঙ্কা নাই, একোৰে চিন্তা নাই। কিন্তু যেই শৈশৱ পাৰ হ'ল, অঙ্গৰাগ বাঢ়ি উঠিল; নতুন তেজ, নতুল বল, বাবিৰাৰ ধলৰ দৰে ওফন্দি আহিবলৈ ধৰিলে। চকুৰ আগত যেন এক অভিনৱ নতুন

জগতৰ দুৱাৰ মুকুলি হল; প্ৰতি খোজ, প্ৰতি দৃষ্টিত, কিবা বাধা পৰিবলৈ ধৰিলে। শব্দা-চিন্তা ছয়ো হাত ধৰাধৰি কৰি আগত ঠিয় হলহি; খস্কেক ধমকি নিজ দেহত উদ্ভিন্ন নব যৌৱনৰ লক্ষণ-প্ৰকাশ দেখি চকু খাই উঠিল! “ইনৈত বুবে মাৰি, সিনৈতে ওলালে, কাৰে পোহনীয়া উদ?”

বন-ফুল প্ৰতিভাৰ চহা কবিৰ এই গীতফাকি বিশেষ অৰ্থব্যঞ্জক। নৈত উদ, মাটিত তৰাৰ গজালি আৰু পাটগাভৰুত উদ্ভিন্ন নব যৌৱনৰ লক্ষণে দেখা দিয়া, সকলো সত্য; কিন্তু অকল স্বাভাৱিক সত্যই নহয়, অভিনয়ও। এই অভিনয় সত্যকে আৰু অভিনয় কৰিছে তিনিওটি অভিনয়ৰ সমাবেশে, ঘাইকৈ পোনৰটিৰ ভূমিকাই। উদটি পোহনীয়া হলেও তেনেই জ্ঞাতি নহয়, সি “ইনৈত বুৰ মাৰি সিনৈতে ওলালে।” এই বিচিত্ৰতাৰ বহনেই পাছৰ দুফাকিত ছিটিকি পৰিছে; অকল উদ্ভিষ্টেই নহয়, গাভৰুবো সেই যৌৱন-লক্ষণ কৰাবাৰ মনৰ মাজত বুৰ মাৰি কৰবাত এই শৰীৰত দেখা দিছেহি!! বাস্তৱতে, ই এক বিচিত্ৰ বিৱৰ্তনৰ যুগ। নব-নাৰীৰ এই প্ৰথম পৱিত্ৰ সৌন্দৰ্য্যৰ এই মহা পয়োভব কি পৰম উৎসৱ উদ্দেশ কৰি উৎসৰ্গিত হৈছে? তাৰ চৰম সাৰ্থকতা কিহত? ফুল যেতিয়া কলি হৈ থাকে, বা ফুলৰ পৰা যেতিয়া গুটি হয়, তেতিয়া তাৰ কাষলৈ ভোমোৰা নাহে; সেইদৰে নাৰীৰ বাল্যকপ আৰু সন্তান-প্ৰসৱৰ পিছৰ অৱস্থাত এটা বেলেগ মোহিনী গুণ থাকিব পাৰে, কিন্তু তাত যৌৱনৰ সেই মাদকতা নাথাকে, অৰ্থাৎ সি কোনো ক্ৰোধ-তৃষ্ণাৰ কাৰণ নহয়। গতিকে গম ধৰিব পাৰি, যৌৱনত সৌন্দৰ্য্যৰ এই মহা পয়োভব কেৱল সৃষ্টি বা সন্তান-উৎপাদনৰ পৱিত্ৰ উদ্দেশে এটি স্তম্ভল অভিবান মাধোন; উভয় পক্ষৰ ৰূপ-যৌৱন, সৃষ্টিৰ বাবে আহ্বান-সঙ্কেত; আৰু প্ৰেম-আকৰ্ষণ কেৱল সৃষ্টিৰ দাকণ ইচ্ছা। ৰূপ-যৌৱন তেন্তে সৃষ্টিৰ পৱিত্ৰ মন্দিৰৰ সিংহ-দুৱাৰ; যিমান দিনলৈকে প্ৰাণীৰ জড় দেহত সৃষ্টি কৰিবৰ জোখাবে শক্তি গোট নাথায়, যিমান দিনলৈকে এই সিংহদুৱাৰ মুকলি নহয়। এই উদ্দেশ্যেই পুৰুষ আৰু তিক্ততাৰ নিজ নিজ সৌন্দৰ্য্য নিজৰ অজ্ঞাতে স্নকীয়া অবয়ব আশ্ৰয় কৰি স্নকীয়াভাৱে ফুটি উঠে, নিজে তাৰ বিশেষ ভূ নাপায়; কিন্তু পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ ৰূপ-তৃষ্ণাত একেবাৰে মতলীয়া হৈ উঠে।—“চাউলৰ চিকুণ, খুদ ঐ লাহৰী, চাউল চিকুণ খুদ।”

সচাকৈয়ে নাৰীৰ শৰীৰ-ৰাজ্যত কামদেৱৰ সেয়ে সৰ্বপ্ৰথম আৰু সৰ্বপ্ৰধান

জয়জয়কাৰ, বিজয় স্তম্ভ। আকৌ সেয়ে কামদেৱৰ হাতে পোতাই ৰখা
 প্ৰজ্ঞাপতিৰ পৱিত্ৰ পতাকা; অথবা বতিৰ হাতে আগধৰি পঠোৱা অন্নপূৰ্ণাৰ
 পৱিত্ৰ সিধা! তাৰ পাছত সন্তান-জন্ম সেই দুটি অমৃতৰ পৱিত্ৰ খালিত মুখ
 দিয়ে। সৃষ্টিকৰ্ত্তাৰ কি চতুৰালি! কিন্তু এই যাহুকৰী বিঘা, এই পৱিত্ৰ
 মধুৰ বহুস্ত, আঁৰকাপোৰৰ পিছৰ পৰাহে। তাক লৈ মানুহে পোনতে
 অকপটভাৱে উমলিছে বা হাঁহিছে-কান্দিছে। বুজা নাই সি কি অপূৰ্ক মঙ্গল
 নিদান, গম পোৱা নাই সি কি ছন্দৰূপী জগন্নাথ-মূৰ্ত্তি! বুজা হলে, গম পোৱা
 হলে, তাৰ কাৰ চাপিবলৈ গৈ বুকু কঁপিলহেতেন, বিধাতাৰ উদ্দেশ্য বিফল
 হলহেতেন। সেইদেখিয়েই হবলা প্ৰকৃতিয়ে মোহনী ভাঙৰ বাগি লগাই দি
 মানুহৰ হাতেৰে নিজ কাম সাধন কৰিছে। কেনে বিতোপন কৌশল, মানুহৰ
 কেনে স্তম্ভুৰ অজ্ঞানতা! “গাৰে জুবনি, বি-বিয়া বতাহ ঐ, পেটেৰে
 জুবনি ভাত।”

একালে জন্ম আৰু মৰণৰ মাজত জীৱনটো যেনেকৈ পছম পাতৰ পানীৰ
 দৰে টলবলাব লাগিছে সিফালে হাঁহি-চকুলো, আশা-নিবাশা, প্ৰেম-স্বৰ্ণা, ভয়-
 ভক্তি, আবেগ-উদ্বিগ্নতাৰ মাজত সেইদৰে প্ৰকৃত বিশ্ব-সাহিত্যৰ সূত্ৰপাত হৈছে।
 অনন্ত বাটৰ বাটকৰা মানুহৰ এহাতে যিদমে প্ৰেম, দয়া, অল্পভূতি, সিহাতে
 সিদৰে কঠোৰ কৰ্ত্তব্যজ্ঞান; এপিনে যিভাৱে তেওঁ কৰ্ম্মশীল, সিপিনে সিভাৱে
 মধুৰ স্বপ্নময়। এই বাহিৰৰ মানুহটোৰ চলন-কুৰণ, কৰ্ম্ম-তাগিকা যেনে
 লাগতিয়াল, তাৰ ভিতৰত লুকাই থকা মানুহটোৰ সমাজিক বা কল্পনাখিনিৰ
 লেখ-জোখো তাতকৈ কোনো গুণে তাকবটকৈ লগা কথা নহয়; কিয়নো,
 এই বাহিৰ জগতখনৰ কৰ্ম্ম-কোলাহলৰ গুৰি হৈছে সেই ভিতৰ জগতখন।
 যি তাৰাত মানৱ-প্ৰকৃতিৰ এই প্ৰধান অঙ্গ, প্ৰেম, ভক্তি, দয়া, কৰ্ত্তব্য, বন্ধুতা,
 স্বাধীনতাৰ আদৰ্শ আদি পিছৰ যুগবোৰৰ বাবে সংৰক্ষিত হৈছে সেয়ে
 সাহিত্য,—সুকুমাৰ কলাৰ সহায়েৰে সত্য আৰু স্তম্ভৰ সাজ পিন্ধি ওলোৱা
 জীৱনৰ অভিব্যক্তি।

সকলোৰে ভাব-প্ৰকাশৰ কিছুমান সঙ্কেত বা ভাষা আছে, কিন্তু আটাইৰে
 সাহিত্য নাই; সেইদেখি সকলোৱে নিজৰ মনৰ ভাববোৰ যুগমীয়াটকৈ পিছৰ
 কাললৈ সাঁচি-বাধি যাব নোৱাৰে। কিন্তু অসমীয়া চহা জীৱনৰ দৰে জগতৰ
 অনেক জাতিৰ নিৰক্ষৰ সম্প্ৰদায়ৰ ভিতৰত সদায় সাহিত্যৰ উপযোগী এনে

অসংখ্য গীত-মাত, যোজনা-ফকৰা থাকে যিবোৰ হয়বা বহুত দিনলৈ লিপিবদ্ধ নহয়, আৰু হলে সিহঁতে বিশ্ব-সাহিত্যৰ কলেৱৰ আৰু মোল ভালেখিনি বঢ়ায়। সভ্যতাৰ পোহৰ বিস্তাৰিত হোৱাৰ লগে লগে এফালে মানুহ যেনেকৈ প্ৰাকৃতিক অৱস্থাৰ পৰা ভালেমান আঁতৰি পৰিছে, সেইদৰে সাহিত্যতো নানা কৃত্ৰিমালি সোমাইছে; তেনে মাৰ্জিত সাহিত্যত অকপটতাৰ অভাৱৰ হেতুকে তাত আদিম মানুহৰ ভিতৰখনৰ বিশ্বাসযোগ্য দাপোণ পোৱা টান। কিন্তু মূল মানৱ-প্ৰকৃতিৰ হুবহু চিত্ৰ চাব পাৰি এই গীত-মাতবোৰৰ ভিতৰেদি যিবোৰ এতিয়াও প্ৰচলিত আছে এনে সমাজতহে যি এতিয়ালৈকে নতুন সভ্যতা-বৃদ্ধৰ গুটিৰ জুতি পোৱা নাই। তথাপি হাজাৰো এই গীত-মাতবোৰ এনে আওহতীয়া চুকত সোমাই থাকে, তাতো বাহিৰৰ কোলাহল আৰু সাল-সলনিৰ একোটি স্বীণ প্ৰতিধ্বনি গৈ নোজোকোৱাকৈ থকা নাই; আৰু সেইবোৰেও ইহঁতক নঙলাৰ মূৰৰে পৰা খেদি দিব পৰা নাই। এনে হোৱাইহে সম্পূৰ্ণ স্বাভাৱিক; কিয়নো এই নিচিনা অলপ-অচৰপ সাল-সলনিৰ পৰাও একোটা জাতিৰ বাহিৰৰ ৰাজনৈতিক সামাজিক আদি অৱস্থাৰ প্ৰভাৱ ভালকৈ বুজিব পৰা হয়।

কোনো বিৰাট সাহিত্যই জাতীয়তাৰ মেৰত সোমাই নাথাকে আৰু মনুষ্যত্বত বাঞ্চে একোৰে হাক নামানে। অসমীয়া এই গীত-মাতবোৰো সেইদৰে এহাতে যেনেকৈ জাতীয়, সিহাতে তেনেকৈ বিশ্বজনীনো। ইয়াৰ সৰহখিনি গীতেই বিশ্বমানৱৰ হৃদয়-দুৱাৰত খুন্দিয়াব। গছৰ ছাল-বাকলিতো প্ৰেম-কবিতা লিখা থকা কথা ইউৰপীয় সাহিত্যত শ্বেক্সপীয়েৰৰ ৰোমাঞ্চিককাৰী 'ৰমাঞ্চ', সন্দেহ নাই; কিন্তু তাতকৈ কোনো গুণে হীন নোহোৱা অমুৰাগ-পূৰ্বৰাগৰ কবিতা আজিলৈকে অসমৰ আকাশে-বতাহে সদায় "কমোৱা তুলাবোৰ, যেনেকৈ উৰিছে, তেনেকৈ উৰি" ফুৰিছে। শ্বেক্সপীয়েৰৰ এৰিয়েলে, মৌমাখিৰ লগত ভোমোৰাৰ পিঠিত উঠি আনন্দ উপভোগ কৰাৰ হাবিলাস কৰিছিল; এৰিয়েল মানুহ নহয়, সি মানুহৰ প্ৰকৃতি ধৰিছিল মাথোন, কিন্তু আমাৰ চহা কবি গধুৰ তেজ মঙহৰ শৰীৰ হৈয়ে! তাতকৈ হীন আবেগ বা কল্পনা-শক্তিৰে কোৱা নাই—

হাঁহ গৈ চৰিমৰ্গে, তোমাৰে পুখুৰীত, পাৰ হৈ পৰিমৰ্গে চালত।

ঘাম হৈ সোমামৰ্গে, তোমাৰে শৰীৰত, মাখি হৈ চুমা দিম গালত ॥

কুপাৰৰ আলেকজেণ্ডাৰ ছেলকাৰ্কৰ সমান বহুদৰ্শী বা জ্ঞানী অসমীয়া চহা কবি নহয় ; কিন্তু সেই নায়কে সমাজ, বন্ধুতা আৰু প্ৰেমৰ মাধুৰী চাকিবলৈ কৰ্পৌৰ পাখিৰ অভাৱ যিদৰে অল্পভৱ কৰিছে, আমাৰ চহা কবিয়েও “চবাই হোৱা হলে উৰি গলোঁহেতেন” বুলি একে কল্পনাৰে প্ৰমাণ দিছে। অসমীয়াৰ জাত-কুলৰ বিৰোধতকৈ কেপুলেট আৰু মণ্টেণ্ড পৰিয়ালৰ খৰিয়ালখন নিশ্চয় গুৰুতৰ নহয়, তথাপি য'ত জুলিয়েটে তেওঁৰ প্ৰেমিকক কৈছে—“ৰমিও, ৰমিও তুমি, ৰমিও কিয়নো ? পিতৃনাম এৰা তৰু, এৰা নিজ নাম ভৱ, মোৰ স্নেহ হেতু ; যদিহে নকৰা তাকো, দেৱতাক সাক্ষী কৰি হোৱা মোৰ প্ৰিয়, কেপুলেট নাম মই তেৱে তিৱাগিম।” অসমীয়া প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাৰ্হ কোনো শঙ্কা-খুকুৰি বা সৰ্ত্ত মনলৈ ননাকৈয়ে এইদৰে বুকু ডাঠি সমুখ-বিপদলৈ মু কৰি বৈছে—

চ'তে চ'তে গৈ, বহাগো পালেহি, ফুলিলে বাবৰি ফুল ।
 তোমাৰ লগতে, মৰোঁ যদি মৰিম ত্ৰৈ, এৰি যাম নিজৰে কুল ॥
 তোঁলৈ চাওঁতে, জপনা দেওঁতে, বিজিলে অধৈয়া হলে ।
 তোৰো মনে গলে, মোৰে মনে গলে, কি কৰিব কলিতা কুলে ॥

ভাৰাৰ সৌষ্ঠৱৰ ফালৰ পৰাও এই গীতখিনি অপূৰ্ক সৌন্দৰ্য্য-ব্যঞ্জক । “তই যে কলীয়া. অলিয়া-বলিয়া, মোকো কৰি গলি বাউল । জালি-কটা বেবেদি, পুহৰি মাৰিলি, হোৱা ভাতক কৰিলি চাউল ॥” ইয়াত নটি ‘ল’ আৰু পাঁচোটি ‘ৰ’ মিলনত প্ৰেমৰ মধুৰতা যেনেকৈ কৰিছে, সেইদৰে ভাব আৰু কল্পনাৰো অভিনৱ সমাবেশ ঘটিছে । “হোৱা ভাতক চাউল” কৰা আৰু কৃষ্ণৰ বাঁহীৰ মাতত ‘যমুনা উজাই বোৱা’ একে শাৰীৰ কল্পনা-মাহাত্ম্য । সেইদৰে “অতি মৰমৰে, মুগাৰে মহৰা, অতি মৰমৰে মাকো । অতি মৰমৰে, বহাগৰ বিহুটি, নাপাতি কেনেকৈ থাকোঁ ॥” বোলাত যি অল্পভূতি প্ৰকাশ পাইছে, সি যেনে সৰল, তেনে স্বাভাৱিক, তেনে জাতীয় আৰু হৃদয়-স্পৰ্শী ; ইয়াত কবিয়ে ‘গ’ ‘ন’, আদি কোমল ব্যঞ্জনৰ অল্পপম অল্পপ্ৰাণ আৰু ব্যঞ্জনৰ স্ত্ৰী-হৃদয়ৰ সকলো কোমলতা আৰু মধুৰতা ছপ্তে বঢ়াই মুখেতে পমি যোৱা এক অমিয়া মাধুৰীৰ সৃষ্টি কৰিছে ।

বিয়া নাম—তিকতাৰ গীত

বৈষ্ণৱ সাহিত্য যদি আমাৰ শিৰষ বস্তু, জন-সাহিত্য নিশ্চয় আমাৰ অন্তৰৰো অন্তৰত ; পোনৰটি যদি প্ৰধানকৈ শিক্ষামূলক, পিছৰটি সৰ্বতো-ভাৱে বসন্ত বতাহত আপোন-মনেৰে উৰি ফুৰা কমোৱা তুলাৰ দৰে মুকলি-মূৰীয়া। এই জন-সাহিত্যৰ ভিতৰুৱা লৰা-ওমলা নামবোৰত যিখিনি ঠাই অধিকাৰ কৰিছে খবালিৰ লাহি ককালৰ প্ৰকৃতি-জীৱনী তটিনী স্তম্ভীৰ কুলুকুলু গীতৰ দৰে আধাফুটা স্মৃচঞ্চল ভাবাবেগে ; আই-তুতিত যিখিনি ঠাই জুৰি লৈছে ভকতীয়া আইসকলৰ সংসাৰৰ ত্ৰিতাপক্লিষ্ট আত্মা জুৰাই শীতল পেলোৱা, জেঠ মাহৰ টিকফটা ব'দত হঠাৎ কঁপি উঠা প্ৰকৃতিৰ চঞ্চল অঞ্চল যেন মুহু মলয়াৰ এছাটি বাৰ দৰে স্তম্ভীতল ভক্তি-কল্পনাই ; বন-বোবাত যি ঠাই জিনি আছে ঘাইকৈ ডেকা-গাভৰুৰ পৰস্পৰ আকৰ্ষণ আৰু মিলনৰ উদ্ভাস্ত ভাব এটাই, অগমীয়া বিয়া-নামত সেই ঠাই ঢাকি লৈছে তিকতাৰ স্বভাৱ-স্মৃগত ঘৰুৱা মায়ামমতাৰ বসন্ত জুকলি-জুপুৰি বিৰহৰ ভাব আৰু দৰা-কছা মিলনৰ কল্পনা-পৰাগত লুতুৰি-পুতুৰি স্বভাৱ-কবিতাই।

বসন্তত হাবি-বনবোৰ হঠাতে এদিন গীত-মুখৰিত, তৰু-লতা মুঞ্জৰিত আৰু স্নগন্ধি সৌৰভত উদাস হোৱাৰ লগতে প্ৰকৃতি প্ৰাণপূৰ্ণ হৈ উঠাৰ দৰে, উদ্ভিন্ন নৱ যৌৱনত আকুল পথিকৰ অন্তৰ উদ্ভাস্ত প্ৰীতি-গীতেৰে উপচি পৰাৰ নিচিনাকৈ, জ্ঞাতি-কুটুম্ব বা ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ বিয়াৰ কথা শুনাৰ পৰাই সেই বিষয়ক আশ্ৰয় কৰি তেওঁলোকৰ কল্পনা বিচিত্ৰভাৱে ঠন ধৰি উঠে। মানুহৰ জীৱনত জনম-মৰণতকৈ কোনো গুণে হীন নোহোৱা বিয়া এটি মহৎ সংস্কাৰ ; আৰু খোৱা-পিন্ধা আনন্দ-উলাহেৰে বাংলাৰী ধৰ্ম আৰু আমোদৰ প্ৰধান উৎসৱ। প্ৰায় বাৰও মাহ ঘৰুৱা বনতে লেকাট লাগি বাহিৰৰ আটাইবোৰ বং-ধেমালিত মূনিহৰ দৰে মুকলি মনেৰে যোগ দিবলৈ নোপোৱা ঘাইকৈ গঞা তিকতাৰ কাৰণে ই এক প্ৰধান আনন্দৰ পৰ্ক, আৰু তাত এওঁলোকেৰে ভালেমান বিষয়ে ভাগ সবহ। সেইদেখি ওচৰ-চুবুৰীয়া বা সখদীয়াৰ বিয়াৰ উম-ঘায় হোৱাৰ পৰা তেওঁলোক গাৰ সাজ-

পাৰ আৰু অন্ন-অলঙ্কাৰৰ দৰে বিয়া নাম গোটোৱাতো ব্যস্ত হৈ উঠে। সূতা মেতিয়াওঁতে, উষাওঁতে, তাঁত বওঁতে, মল্লা ফুৰাওঁতে, পানী আনিবলৈ যাওঁতে সমনীয়াইতৰ লগত গুণগুণাই তেওঁলোকে বিয়া-নামৰ আলোচনা কৰিবই লাগিছে। আন নালাগে, একো একো গৰাকী নামতীৰ নাম ওবে বাতি গায়ো ওব নপৰে। 'ক'ৰ তিনি চুক চিনি নোপোৱা চহা ডেকাই বন-ঘোষাত যেনেকৈ অপূৰ্ব স্বভাৱ-কবি বুলি চিনাকি দিয়ে, সেইদৰে আধুনিক শিক্ষাৰ সমূলক্ষে আও-ভাও নোপোৱা অসমীয়া তিকতাৰ অসীম কল্পনা-শক্তিৰ পৰিচয় পোৱা হয় তেওঁলোকৰ প্ৰাণ-ঢলা এই আই-নাম বিয়া-নামবোৰত।

এই বিয়ানাংবোৰ সাধাৰণতে দুশাৰীত ভগাব পাৰি; এবিধ পৌৰাণিক ঘাইকৈ হৰ-পাৰ্বতী, কৃষ্ণ-কল্লিণী, অৰ্জুন-সুভদ্ৰা, উষা-অনিকল্প আদিৰ বিয়া বিবয়ক কল্পনাৰ মাজেদি অহা, আৰু ইবিধ আধুনিক বা নৱজাগৰণমূলক। ঘাইকৈ এই পিছৰ বিধত স্বভাৱ-কবি অসমীয়া তিকতাৰ কল্পনা-গৰিমা, ভাব-সৌষ্ঠৱ আৰু বচন-ভঙ্গিৰ প্ৰাঞ্জলতা আৰু মৌলিকতা বিশেষকৈ মন কৰিব লগীয়া। ইয়াৰ একো-একোটি গীতত, একোটি লনী ঘৰুৱা কথা আৰু একোটি মনমোহা সাধাৰণ উপমাৰ সহায়েৰে অঁকা অসমীয়া ঘৰুৱা জীৱনৰ একোখনি নিখুঁত চিত্ৰত জাতীয়তা স্পষ্টকৈ জিলিকাই তুলিব পৰা অসমীয়া তিকতা সামান্য স্বভাৱ-শিক্ষিতা বুলিব নোৱাৰি। গীত-সাহিত্যৰ এই ঠেঙুলিটোত অসমীয়া জাতিৰ সাহিত্য-ভঁৰালত বহুমূলীয়া শব্দ-সম্পদবোৰ যেন ফল-ফুল হৈ দৌ খাই লাগি আছে। কবিত্বত ইয়াৰ উপন্যাসবোৰৰ মৌল দিবলৈ নাই; একোটি উপমাই যেন উপমেয় বস্তুটোৰ তিতৰ জগতখনৰ সাতকাণ্ড ৰামায়ণ কয়। আহিন মহীয়া ছবিৰ বনৰ পাতত লাগি থকা নিয়ৰৰ টোপালবোৰৰ ওপৰত নটক উঠি অহা জোনৰ ফৰিংফুটা পোহৰ পৰাদি, মাজে মাজে ঘনীভূত কৰণ ৰসত গা-ধোৱা এই নামবোৰৰ ওপৰত কবিত্বৰ শাব্দীয় শুভ্ৰ কিৰণ-মালাই যেন হেঁপাহ পলুৱাই উমলি-জামলি ফুৰিছে! কিছুমান গীতত যেন অসমীয়া তিকতাৰ স্বভাৱ-সুলভ সৰলতা আৰু কমনীয়তা মিলি আকাৰ ধৰি সেইদৰে আত্মপ্ৰকাশ কৰিছে। সৰহখিনি গীততে নিছেই সৰু কোমল শব্দ-গাঁথনিৰে ওখ ধৰণৰ কবিতাৰ ভাব ফুটাই তুলি তিকতা কবিয়ে ৰচনাৰ যি মোহিনী জাল তৰিছে, তাক চাই

কোনেও অন্তৰ্বেবে নবখানি নোৱাৰে। কিছুমান নায় যেন কাপে-গোন্ধে ভৰপূৰ একোপাহি মনমোহা চেনিচম্পা ফুল, স্মৃতি থাকিও তাৰ সৌন্দৰ্য্য উপভোগ কৰা শেব নহয়।

কইনা নোৱাৰৰ হল, আয়তীসকল হাতে হাতে মাহ-হালধি লৈ নোৱাৰলৈ গল; কিন্তু কইনাৰ গাত হালধি যঁহিবৰ বীতি ধৰ্মসম্মত হলেও ব্যৱহাৰত তাৰ আৱশ্যকতা আছে জানো? আইদেউৰ গাৰ বৰণেই বা কি?—“কেলেই যঁহিছা কেতুৰী হালধি, আপুনি কেতেকীৰ পাহি!” মৈথিলী কবি বিষ্ণুপতিয়েও নায়িকাৰ ৰূপ বৰ্ণনা কৰোঁতে তাক জোনাকৰ লগত তুলনা কৰি কৈছে—“দেহ-জ্যোতি সখি, কিৰণ সমাইতি, কে বিভিন্ন-নাৱৰে পাব?” যিহওক, আইদেউক যেতিয়া নোৱাই অনা হল,—

গাঁ ধুই আইটী, মাকক স্মৃছিলে, ‘মোলৈ কিয় সাজে আছে’ ?
 ‘ছাঁতে শুকুৱা, মুঠিতে লুকুৱা, তোমালৈ নেই সাজ আছে।’
 গা ধুই আইটী, মাকক স্মৃছিলে, ‘কি ফুল পিন্ধিব পায় ?’
 সেউতী নিপিন্ধে, মালতী নিপিন্ধে, নিপিন্ধে খবিকা-জাঁই ;
 সাগৰৰ মাজতে, আছে পাৰিজাত, তাকো আনি দিওঁতা নাই ;
 ককাই নাওবৈছা, ললে নাৱে-বঠা, পাৰিজাত বিচাৰি যায়।

কেনে অভিনয় মৌলিক কল্পনা! সাহিত্যত এনে “ছাঁতে শুকুৱা মুঠিতে লুকুৱা” সাজ কেনে আপুৰুগীয়া! আইটীৰ খোপাৰ ফুলৰ বাচনিত কেনে স্মৃকটি,—হাতে ঢুকি পোৱা সেউতী, মালতী, একোতেই মন নবছিল; সেই যে মৰ্ত্যৰ হৃদয় দেৱ-পাৰিজাত, তালৈহে বল তেওঁৰ ধাউতি। আঘোণ-মহীয়া মুকলি বতৰত বগা বগা ডাৱৰৰ দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে ধীৰ মলয়াত বায়ু সঞ্চালন নকৰাকৈ পাখি জুখন এনেয়ে মেলি দি বতাহ লোৱা চিলনীৰ দৰে এনেবোৰ গীতত যেন তিকতা কবিৰ আকাশ-ছোৱা কল্পনাও এই ধৰণে পাখি মেলি বিনা আয়াসে ওখ আকাশত উঠি ফুৰিছে! নাইবা, বৰ্ণনা স্বৰূপে এইবোৰ কল্পনা যেন বাৰিষাৰ মেঘৰ দৰে শূত্ৰে শূত্ৰে ওপঙি ফুৰি কেতিয়াবা ঘনীভূত হৈ শোভাৰ ওপৰত কবিত্ব-বসৰ অমৃত বৰিষণ কৰিছে, আৰু কেতিয়াবা বা হাশ্বৰসৰ একোটি জ্বিলিঙনি পৰাত সিহঁতে অপূৰ্ণ শোভা ধাৰণ কৰিছে। সিফালে দৰাক নোৱাই তেওঁবোৰে বেহ-ৰূপ বৰ্ণাইছে—

বোপাটি গুৱনী, কঁকালত তিয়নি, সাজ বা নসলায় কিয় ?
 পিতলৰ শৰাইতে, সাজ থৈ আহিছোঁ, যোগান বা নধৰে কিয় ?
 পাগে মাৰিবৰে, কত ছেৱে জানা, নোলায় পাহেকটা চুলি ।
 খোজে কাঢ়িবৰে কত ছেৱে জানা, ভৰিতো নালাগে ধূলি ॥
 চৰাইৰে চিকুণে, তেলীয়া সাৰেঙে, মাছৰে চিকুণে মালী ।
 সন্নাতো চিকুণে, আমাৰে বোপাটি, গুৱায় গজপুৰৰ আলি ॥

এনে আড়ম্বৰহীন সৰল ভাব আৰু ভাৱাবে এনে অল্পপম বচনা যেন
 কেৱল অসমীয়া জাতিৰেহে এদনীয়া সম্পদ ! “আকালো নাই, তৰালো
 নাই” বুলিয়ে জীৱন-সমস্তা অতি লঘুকৈ লোৱা প্ৰকৃত “সুজলা লুফলা শস্ত্ৰ-
 ঞ্চামলা” ভাৰতৰ এচুকীয়া শাস্ত্ৰৰ আশ্ৰম অসমৰ সৰল-প্ৰাণ তিকতা সমাজৰ
 বাহিৰে আন যেই সেই মূলৰ পৰা এনেবোৰ গীত উপজিব পাৰে বুলি
 কল্পনা কৰাও স্বৰূপতে টান কথা । ইয়াত অসমীয়া জাতীয় আৰু ধৰুৱা
 জীৱনৰ লগত এনেদৰে প্ৰতিটি বিষয় সেও হৈ বজ্জিতা খাই পৰা আৰু তাৰ
 উপমাও অসমীয়াৰ এনে গাজত-লগা যে কোনেও তাক ছুই কবিব নোৱাৰে ।
 আৰ্কো, আইদেউক নোৱাই আনি মৰলত বহিবলৈ মতাৰে পৰা চতুৰ
 নামতীসকলে গীত জুৰিলে—

চাউল ছাটি মাৰি, ফুলাম পাটি পাৰি, আনাগৈ আইদেউক মাতি ।
 নালাগে মাতিব, আপুনি আহিব, লবহি সমাজত পাটি ॥
 পাণ পাৰিবলৈ, মৈটা নালাগে, আপুনি পকি সৰিব ।
 আইদেউক মাতিবলৈ, কটকী নালাগে, আপুনি আহি বহিব ॥

ইয়াত আইদেউক কি বিতোপন অভিনৱ উপায়েৰে সমাজলৈ মতা হল !
 আইদেউ গছৰ পাণৰ দৰেই ওখৰ বস্ত্ৰ, গতিকে তেওঁক মাতি আনিবলৈ হলে
 কটকীৰূপ মৈটা লাগিব ; কিন্তু বৰ্ত্তমান অৱস্থাত তাৰো আৱশ্যক নাই, পাণ
 পকিলে আপুনি সৰাৰ দৰে সময় পকিলে আইদেউ আপুনিৰে আহিব । কেনে
 মৌলিক প্ৰকাশিকা শক্তি ! কেনে হাড়ে-হিমজুৱে জাতীয় !!

তুলিতে তলিচা, বহিছে ললিতা, শৰাইলৈ মেলিছে চুলি ।
 দহো আঙুলিয়ে, বৰ জলিছে, হুপুৰে ধৰিছে তুলি ।

বৰ চৰাৰ মুখতে, পাৰৰ টঙি দিলে, পাখিয়ে চপেচপায় ॥

একাঁঠু তুলিতে, আইদেউ বহিছে, মজিয়া ভকেভকায় ॥

এইদৰে কত বিচিত্ৰভাৱে তেওঁলোকে আইদেউক বৰ্ণাইছে ! শব্দতৰ মুকলি
বাতি সকলোবোৰ তৰাই উজ্জল; কিন্তু তাৰ মাজত উজ্জলতৰ হৈ অলপ
ভোটা-তৰাটিৰ দৰে এনে কিছুমান নাম অতীব সৌন্দৰ্য্যব্যঞ্জক হৈ উঠে !

তেলে চিকমিকায়, চিকুণ ঐ আইদেউ, গলে চিকমিকায় মণি ।

মুঠিৰে ভিতৰত, কিহে চিকমিকায় ? হেঙুল-হাইতালৰে ফণি ॥

ঘিলাৰে গছতে, ঘিলা নাইকিয়া, পাতে তিৰেবিৰে কৰে ।

ককাইদেউৰ গাকতে, গিলিপ নাইকিয়া, চকে তিৰেবিৰে কৰে ॥

আইদেউৰ গাত তেলে আৰু ডিঙিত বহুমূলীয়া অলঙ্কাৰে চিকমিকাই তেওঁক
ৰূপত বহন চৰোৱা সকলোৱে দেখিছে, কিন্তু পাতৰ আঁৰৰ পৰা জুমি
চোৱা ধুনীয়া ফুলটিৰ দৰে আইদেউৰ পদুমী হাতৰ মুঠিত চিকমিকোৱা অপৰূপ
বস্তুটি কি, তাকে কোঁতুহল সৃষ্টি কৰি কবিয়ে “সাঁথৰ-ভাঙনি হৈ পানী-
মিঠৈ গোটটি” মাজি, বচনাত নতুন সৌন্দৰ্য্য সম্পাত কৰিছে। আকৌ,
সাধাৰণতে সৰ্ব্বাঙ্গসুন্দৰ বস্তুতো নতুন সৌন্দৰ্য্যৰ যোগে গৰিমা বঢ়ায়; অথচ
মৌলিক কবিয়ে এই গতাঃগতিক বাট এৰি কোনো অঙ্গৰ অভাৱেৰেও তাত
সৌন্দৰ্য্য সঞ্চাৰ কৰি দেখুৱাব পাৰে; ঘিলা-নোহোৱা গছ আৰু গিলিপ-
নোহোৱা গাকৰ উপমায়ো সেইদৰে এক অভিনৱ নতুন সৌন্দৰ্য্যৰ সৃষ্টি
কৰিছে।

দৰা যেতিয়া কলৰ গুৰিত নামিলহি, কবি-নামতীসকলে সেই বাতৰি
কিকপে ৰাষ্ট্ৰ কৰিব ?—

ফকিৰ পালে আসি, উঠা পৰেবাগী, পদূলিত মাৰিছে উকি ।

আছে যই কছাদান, নাই যই সমিধান, ফকিৰক নথবা ৰাখি ॥

আইটীৰ ঘৰতে, আজি চোৰ সোমালে, হাতত গৰু ছালৰ বীণ ।

পালি-পহৰীয়া, ভালকৈ থাকিবা, কাগত লোকাপাৰ চিন ॥

সৰলচিত্ৰীয়া ধৰ্মী আইসকলৰ কাৰণে আজি ৰাতিৰ এই অভ্যাগত
স্বৰূপতে প্ৰেমিক-সন্ন্যাসী; তেওঁক ৰখাই থবৰ অধিকাৰ কাৰ ? কিন্তু এই

ফকিৰ আৰু তেওঁ বিচৰা দানটিও শুদা-শুদি নহয়,—তেওঁ স্বয়ং মহাযোগী সদাশিৱ আৰু সেই দান “কল্পা-দান” নামৰ মহৎ দান। তাকে কল্পনাৰ আন এফেৰা বহন মানি কৈছে, কাণত লোকা-পাৰ পিন্ধি যিটি বীণ-বৰাগী চোৰ আজি আইদেউৰ ঘৰ সোমাইছে, তেওঁক চিনা সহজ হলেও, তেওঁৰ পৰা তেওঁ নিব খোজা বস্তুটি সৰুওৱা টান।

এই আটাইবোৰ হল বাহিৰৰ ৰূপ; কিন্তু আইদেউৰ ভিতৰুৱা গুণা-গুণৰ কথাও কব লাগিব নহয়। যেতিয়া এই প্ৰশ্ন উঠিল—“চোতালৰে পৰা, সোধে জেঁৱাই-লৰা, আইদেউ কি-এ বন পাৰে?”—জেঁৱাই-লৰাৰ, এই অৱশ্যন্তাৰী প্ৰশ্নৰ সমিধান দি ততালিকে কল্পাঘৰীয়া নামতীয়ে নিজ চতুৰতা প্ৰকাশ কৰিলে—

আমাৰে আইটী, নিহেই কুমলীয়া, নিহেই কলাপাতৰ খুৰি।
 জাঁটিব নাজানে, কঁকালৰ কাচুটি, মেলাব নাজানে চুলি ॥
 ই বোলে আইদেউ সি বোলে আইদেউ, আইদেউ তিঁয়হৰ জালি।
 আইদেউৰ চুলিতাঁৰ, মেঘতকৈ চমৎকাৰ, বংশীবদনৰ চুলি ॥
 চোতালৰ আগৰে, মিঠা আম এজুপি, বাকলি গুচায়ৈ খাবা।
 শুকান পিঠাগুড়ি, চালিব নোৱাৰে, হাতত ফুটে পানীজোলা ॥
 তাঁতত হালেজালে, শৰাইত মলা গাঁথে, আইদেউ সেই বন পাৰে।
 লোকৰ মাত-কথা, শুনিব নোৱাৰে, আপুনি স্বয়ং হৈ থাকে ॥
 চাৰি ভাইৰ মাজৰে, লুমলী আইদেউ, খায় দোৱা-ভজা চিৰা।
 টান বন নিদিবা, লঘোনে নথবা, চোঁচুৰে ডাম-ডেউকা ॥

এই প্ৰশংসা-পত্ৰ দেখি “বোপাদেউ” তুষ্ট হল নে ৰুষ্ট হল আমি কব নোৱাৰোঁ। সচা; কিন্তু ইয়াৰ পৰা আইদেউ যে অতি কবিতাময়ী তাত আমাৰ এফেৰিও খুকুৰি নাথাকিল। ঈশ্বৰৰ সৃষ্টিত সকলো বস্তুৰে নিশ্চয় একোটা সাৰ্থকতা আছে; সিহঁতৰ মূল্য-নিকপণত আমি বেমেজালি লগাব পাৰোঁ, কিন্তু সিহঁতৰ নিজ নিজ মূল্য আমি অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰোঁ। কাৰ্য্যকাৰিতাৰ ফালৰ পৰা চাই আমি বাৰীৰ ফুলপাহতকৈ কেৰোলা-বেঙেনাটোক, বা বাঁহীটোতকৈ টোকনডালক, অধিক লাগতিয়াল বুলি ধৰিব পাৰোঁ; কিন্তু ফুলপাহ কিয় কেৰোলা-বেঙেনাৰ দৰে নহল, বা বাঁহীটোৱে কিয় টোকনডালৰ কাম নকৰে,

বুলিলে স্ৰষ্টাৰ উদ্দেশ্যকে বিজ্ঞপ কৰা হয় ; সেইদৰে বাহুহৰো সকলো কেৱল ভাৰ-কঢ়িওৱা জন্তু হ'বলৈ ওপজা নাই ; অন্ততঃ “আইদেউ” নহয়। কলাপাতৰ খুবি, তিঁয়হৰ জালি, চোতালৰ আগৰ মিঠা আম, প্ৰতিটিৰে দিনেকীয়া জীৱনৰ ভোক-পিয়াহৰ অতীতৰ এটি আৱশ্যকতাও থাকিব পাৰে ; আইদেউৰো সেইদৰেই আছে। তহুপৰি আইদেউৰ কামিলা গুণো একেবাৰে নোহোৱা নহয়, কিয়নো—“তাঁতত হালে-জালে, শৰাইত মলা গাঁথে, আইদেউ সেই বন পাৰে।”

এইকেবাৰি নামৰ ভিতৰত “চৈঁচুকৰ ডান-ডেউকা”ৰ উপমাটিও অতি ভাব-ব্যঞ্জক। আৰু এটি কথা ; আইদেউৰ এনে অয়-অলঙ্কাৰ, মাজ-পাৰ আৰু গুণাগুণৰ বৰ্ণনা-পাৰদৰ্শিতাৰ সহায়ত এটি আটকধুনীয়া অসমীয়া ছোৱালীৰ চিত্ৰ যেনেকৈ মানস-চকুৰ আগত ওপঙিবলৈ ধৰে, তেনেকৈয়ে স্মৱলা শৰ-গাঁথনিৰ বাখৰুৱা মণি আৰু অল্পপম উপমাৰ বনকৰা বিহা-মেখেলাৰে কবিয়ে যি মানস-স্মন্দৰী এটা সজাইছে, তালৈকো মনত নপৰি নাথাকে ; কিয়নো পুৰণি সাহিত্যত ক’তো এনে একোটি চিত্ৰ পাবলৈ নাই। পুৰণি সাহিত্যত শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ কল্পিণী বা চন্দ্ৰভাৰতীৰ উবা আদি অনিন্দ্যস্মন্দৰী পৌৰাণিক ৰমণীৰ কমণীয় বৰ্ণনা সচা, কিন্তু সেইবোৰ সৰ্বাঙ্গস্মন্দৰী অসমীয়া গাভৰুৰ নিখুঁত চিত্ৰ নহয়। পুৰণি সাহিত্যতে যদি এনে ৰূপহী আইদেউক পোৱা নহয়, তেন্তে বৰ্তমানৰ জাতীয় আদৰ্শ-বৰ্জিত সাহিত্যত সেই চিত্ৰ চাব খোজা পৰ্বতত কাছকণী বিচৰা মাথোন হ'ব ; অৰ্থাৎ আপোন-মনেৰে ফুলা আমাৰ সাহিত্য-কাননত বন-ফুল ৰূপহী অসমীয়া আইটীক চাবলৈ নাপালে পুৰণি সাহিত্যৰ তপোবন বা বিদেশী আদৰ্শৰ আধুনিক আমোদ-বনত সেই নাৰী-ফুল ক’ত ফুলা দেখিম ?

অসমীয়া-গীত-সাহিত্যৰ এই ডালটি ইমান জাতিকাৰ যে তাক ব’তে ত’তে ধৰি জোকাৰিলেই তাৰ পৰা ন ন সৌন্দৰ্য্যৰ ফুল তল ভৰি সৰিব। হাঁহি-ৰস মিহলি জোৰা-নামবোৰো বিয়া নামৰ এটি শকত ঠেঙুলি। যিখন বিয়াত নামতীসকলে জোৰা-নাম গাবলৈ নাপায়, সেইখন বিয়ালৈ তেওঁলোকৰ মনেৰে যোৱাতকৈ নোযোৱাই ভাল ; সি যেন বিয়াই নহয় ! অথচ গাবলৈ পালেও তেওঁলোকৰ নামৰ ওৰ নপৰেহে নপৰে ; যিমনেই গাওক, তথাপি গাব—

শিঙৰা মাছৰে, কণী হৰি হৰি, শিঙৰা মাছৰে কণী ;

জোৰা নাম একাৰাৰ, গাৰকে নোৱাৰি, বাগুদেউ বহিছে শনি ॥

নারব তলিপাতে, শেলাই ঐ বাগুদেউ, নারব তলিপাতে শেলাই ।

বিধি পট্টিবলৈ, বাগুদের বহিছে, নাও যেন পেট পেলাই ॥

সীমা পাৰ নহলে দবাঘবীয়া কছাঘবীয়া উভয়ে উভয়ক জুৰি গোৱা এই নামবোৰ শুনিবলৈ অতি আহোদজনক, যেন এক সুন্দৰ মানসিক ব্যায়াম-প্ৰতিযোগিতা । কছাঘবীয়ায়ে পোনতে জোকাই ল'লে—

লোণে আমেলখি, খালা ঐ কলীয়া, লোণে আমেলখি খালা ।

কোনোবা জনমত, তপস্যা সাধিলা, সীতা হেন সুন্দৰী পালা ॥

দবাঘবীয়াই আকৌ তাৰ চুঙা চাই সোপা দিলে—

বাহবে চেৰেকী, কলী ফেৰেকী, তাইহঁতে যচাইছে চোৰা ।

নিয়ে কি নিনিয়ে, জাঁতলী যখিনী, আমাৰ সোণামূৱা দৰা ॥

আক কিছুমান জোৰা নাম আছে, সিবোৰত মিঠাৰ বাহিৰে তিতাৰ নাম-গোকো নাই ; যেনে, হোম ভগাৰ পাছত দবা-কছা তিতবলৈ যাওঁছে গোৱা—

আইদেউৰে আঁচলত কিবা মধু আছে ।

মধু-লোভী বোপাদেৱে কুৰে পাছে পাছে ॥

কিন্তু বিয়ানাৰ মুখচ ফুটা গবিয়া পাইছেগৈ তাৰ কৰুণ বসত জুবুৰিওৱা গীত-বোৰত । স্মৃচতুৰা নামতীসকলে একোটা উপমাৰ চলেৰেই কছাৰ মাক-বাপেকৰ মনৰ ভাব কাটি আনি এনে একোখনি কৰুণ চিত্ৰ আঁকে যে শ্ৰোতামাত্ৰকে চকুলো টোকাইছে এৰে । অতি বিচিত্ৰ কথা এইহে, তেওঁলোকে শোকৰ এই পুণ্য প্ৰবাহ অকল মাঝুহ বা আন সজীৱ পৰাৰ্থৰ তিতবে বোৱায়ে নেৰে, তেওঁলোকে এই বেজাৰৰ স্মৃতি বোৱায় অসমীয়া ছোৱালীৰ অতি লাকতৰ বস্তু নিৰীহ লেটাই-চেৰেকীৰ মাজেদিও । এয়ে অসমীয়া তিকতা-কবিৰ শ্ৰেষ্ঠ মৌলিকতা । মহাকবি কালিদাসৰ কল্পনাই “মেঘদূত”ৰ প্ৰকৃতি ৰাজ্যৰ প্ৰজা মেঘ, নৈ, পৰ্বত আদিকহে সজীৱ কবি তুলিছিল, কিন্তু অসমীয়া তিকতা-কবিৰ কল্পনাত শুকান বাঁহেও ইনাই-বিনাই কান্দি শাওণৰ মেঘৰ দৰে চকুলো টুকিছে —

পধূলিৰ মূৰতে, তামোল তিনি জুপি, তাৰ মাজে তৰিছে তাঁত ।

মাকোৰ বিটঘিটনি, গামখাৰুৰ বাজনি, লুগুনি আইদেউৰ মাত ॥